

Bornholm
Jnr: 24/01587
Ref. DOBJE
Den 21. oktober 2025

Referat af 7. bestyrelsesmøde mandag d. 20. oktober 2025 kl. 15-17.30.

Til stede:

- Laila Kildegaard (Formand)
- Ann-Sofie Olsen (Bornholms Køreselskab)
- Flemming Torsten Sørensen (DGI)
- Hanne Funch (Dansk Ride Forbund)
- Helle Munk Ravnborg (Bornholms Regionskommunes kommunalbestyrelse)
- John Holm (Dansk Ornitologisk Forening)
- Kim Kock-Hansen (NaturBornholm)
- Kurt Jensen (Dansk Islandshesteforening)
- Peter Loth Sejersen (Danmarks Jægerforbund)
- Thor Kure (Bornholms Landbrug & Fødevarer)
- Michael Stoltze (Danmarks Naturfredningsforening)
- Miriam Asvarish (Dansk Orienteringsforbund)
- Jan Dahl (Bornholms Travelskab)
- Simon Lambrecht (Destination Bornholm)
- Kurt Pedersen (Viskeledshus)
- Simone Azalie (Gruppen Bornholm – nej tak til indhegning af Almindingen NNP)

Afbud:

- Claus Clausen (Danmarks Idrætsforbund)
- Ulrik Tjørnholm Hansen (Friluftsrådet)
- Jesper Lindqvist (Forsvaret)

Naturstyrelsen:

- Søren Friese (Skovrider)
- Dorte Bugge Jensen (Projektleder, ref.)
- Georg Ask Marker (Formidling)

1. Velkomst ved formanden ved Trinbrættet Formanden bød velkommen og konstaterede hvilke bestyrelsesmedlemmer der var mødt frem
2. Godkendelse af dagsorden ved Trinbrættet Dagsorden blev godkendt
3. Besigtigelse af prøvelåger i skoven (Drøftelse og indstilling) Vi kørte i skoven med kaffe og kage for at besigtige 3 af de 4 prøvelåger, som Naturstyrelsen har sat op i bisonhegnet. Der er QR kode ved hver låge som kan scannes for at give input til hvordan lågerne fungerer 1) Lågen ved Lindesbjerg – en stilåge med forsinket lukning

- 2) Lågen ved Nyhus – en stilåge som lukker via fjedre i hængslerne
- 3) Lågen i lågen ved Sdr Svinemosevej – en stilåge som er monteret midt i en kørelåge og åbnes separat fra denne.

Bilag 1

4. Vi kørte til Trinbrættet og fortsatte på Koldekilde

3. Låger fortsat - Opsamling på drøftelse af låger

Naturstyrelsens opsamling på den elektroniske undersøgelse af låger

Nyeste tal udtrykket fredag 17. oktober viser ret lille interesse for at deltage i undersøgelsen. Lågen med flest besvarelser havde 17 respondenter, mens den med færrest havde 7. Foreløbigt kan man sige, at gående og cyklende er rimeligt tilfredse med de fleste lågetyper, mens rytter og hestevognsfolk er utilfredse med alle typerne.

Funktionalitet af selve lågen

God bredde for ryttere og godt at der ikke er overligger på, som kan gøre det sværere at få hesten igennem.

Godt når lågen har mekanisme så den lukker selv, bedre hvis den kan lukke langsomt.

Ikke godt hvis lågerne larmer, når de lukker i.

Lågen er 2 m høj for at holde krondyr inde, hvilket er særligt vigtigt for landbruget, som også lægger vægt på at lågerne lukker selv, så der ikke er fare for at de står åbne.

Små træningshestevogne kan ikke passere – det vil være for farligt

Funktionalitet ift. omgivelserne

Det er vigtigt hvordan området omkring lågen er indrettet ift. at den kan blive passabel for kørestole, cykler, ryttere mfl. Herunder at der ikke må være for smalt eller skråt. Stoppestolper skal placeres, så man kan åbne lågen i fuld bredde for bedre mulig passage. Der skal være plads nok på begge sider af lågen til at man kan vende sin hest, mens man holder låge åben. Det anbefales, at rytterknægte ikke er glatte og laves, så de står stabilt samt at der skal sikres plads rundt om lågerne, så hesten kan svinges rundt.

Æstetik

Det blev drøftet om lågerne kan være mindre skæmmende og industriagtige i udtrykket, herunder muligheden for at anvende farver, optisk bedrag, ornamentering, større maskestørrelse, elementer af træ og symboler forbundet med naturnationalparken. Formanden understregede at vi er bedt om at lave lokal forankring, hvorfor det synes rimeligt at bestyrelsen kan have indflydelse på lågernes æstetiske udtryk.

Supplerende bemærkninger

O-løberne har ikke specielle krav til låger. Træningshestevogne fra Bornholms Køreselskab er for brede til at det er forsvarligt at bruge stilågerne. Det er tænkt at turhestevognene skal kunne bruge kørelåger og at transport for travheste til træningsbanen nord for Segenvej sker ad en ny sti, der anlægges uden for det høje hegn fra Dyndevej og vestpå.

5. Tema – Formidling

Nedsættelse af arrangementsudvalg (Beslutning)

Der blev nedsat et arrangementsudvalg bestående af

- Laila Kildegård (Formand)
- Kim Kock-Hansen (NaturBornholm)
- Michael Stoltze (Danmarks Naturfredningsforening)
- Flemming Torsten Sørensen (DGI)

Mhp afholdelse af arrangementer, herunder Bioblitz/Citizen science og Åbent hus 2026. Udvalget vil tage fat i dem der bidrog til at lave det gode Åben NNP arrangement i 2025. Miriam tilbød et lille O-løb og AnneSofie deltager gerne med hestevognkørsel igen.

6. Tema – Formidling (drøftelse)

Drøftelse af hvordan bestyrelsen vil arbejde videre med nogen af de ideer, der kom med hjem fra Sverige

I bilag 2 ses citat fra referat fra Sverigesturen samt Naturstyrelsens nationale formidlingspakke. Pba dette har Naturstyrelsen forsøgt at lave koncentrat om formidling:

- *For alle aldre*
Der bør være formidling henvendt til både børn og voksne
- *Ubemandet*
Det anbefales ikke, at formidlingsstedet ved hovedindgangen er bemandet
- *Personlig formidling*
Det anbefales, at der er formidlingsaktiviteter ved ansat personale og/eller frivillige

Formand spurgte om bestyrelsen har ambitioner om at formidle, anlægge formidlingsfaciliteter eller lægge formidlingen fysisk på NaturBornholm.

Der var enighed om, at det er oplagt at benytte NaturBornholm i stedet for at anlægge nyt. Dog var der ønske om et mødested i læ for guidede ture og andre arrangementer som udgår fra hovedindgangen ved Hareløkkerne samt noget formidling i stil med Trinbrættet herunder kort. NaturBornholm kvitterede ved at tilbyde, at der aktuelt kan være en del af udstillingen på NaturBornholm, som handler om Naturnationalpark og peger hen på denne. Det blev diskuteret hvilke muligheder der er for at binde stiforbindelser sammen f.eks. mellem Åkirkeby og Naturnationalparken, hvilket netop er en del af Bornholms Regionskommunes Outdoorstrategi. Der blev gjort opmærksom på, at der allerede eksisterer planer om en sti der i grove træk følger Læså fra havet til Ekkodalen, og dermed kobler Aakirkeby sammen med Almindingen og naturnationalparken. En lokal borgergruppe fra Aakirkeby, Bornholms Regionskommune, Destination Bornholm samt Naturstyrelsen er i dialog om denne sti.

Det aftaltes, at der på 8. møde d. 9. februar sættes punkt på dagsordenen, hvor der informeres yderligere om det eksisterende stiprojekt, gerne v. Bornholms Regionskommune.

Der er herudover et potentiale for udvikling af Naturnationalparkens sydøstlige indgang ved Bygaden ift. at binde denne sammen med Aakirkeby. Dette vil være en hurtigere rute fra NaturBornholm til naturnationalparken.

Måske er der andre potentialer som kan udnyttes, f.eks. at travbanen kunne servere kaffe etc. Der blev nævnt vigtigheden af at formidle det man ikke kan se og det specielle – de græssende dyr og vandet i skoven samt at der er mange naturruvante, særligt unge, som har brug for noget hjælp til deres naturoplevelse.

7. Mødeplan for 2026 og 2027 (Beslutning)

Mødeplanen blev vedtaget i sin fremlagte form (*Bilag 3*).

8. Meddelelser (Orientering)

Meddelelser fra formand, sekretariatet og bestyrelsesmedlemmerne.

Naturstyrelsen orienterede om, at der endnu ikke foreligger de to tilladelser – etableringstilladelse og screeningsafgørelse - fra Styrelsen for Grøn Arealomlægning og vandmiljø (SGAV). SGAV har tilkendegivet at de er i proces. Naturstyrelsen forventer at afgørelserne er givet før jul.

Der er god fremdrift i kommunens sagsbehandling. Vandløbsprojektet, som er en del af hegnen, da der skal føres hegn over vandløb og rørlægges grøfter visse steder, er i offentlig høring på kommunens hjemmeside frem til 10. december. De kommunale afgørelser må ikke gives før de to afgørelser fra SGAV foreligger.

En del af Naturstyrelsen nationale formidlingspakke er at udvikle en eventyrfortælling for børn. Arbejdet er igangsat og skal resultere i en ca. 2 km sti fra Hareløkkerne med en fortælling via Appen Natureventyr. Naturstyrelsen undersøger muligheden for at få lagt Musestien ind i samme app. Den er designet så eventyret kan downloades, når der er forbindelse og kan bruges i skoven, selvom der ikke er forbindelse. På Bornholm findes

allerede Natureventyr til området omkring Trailcenteret, I paradisbakkerne, Ved Sorthat-Muleby og Hammershus.

Naturstyrelsen er i en god proces med Forsvaret omkring Forsvarets krav til adgang til Naturnationalparken.

Naturstyrelsen orienterede om, at der går meget arbejdstid med ministerspørgsmål, aktindsigter og politianmeldelser ift. naturnationalparken og bison.

Ift. bison er der udfordringer med at få importeret nye individer til flokken pga. nogle regler som skyldes frygt for kvægsygdomme i Danmark, hvilket afføder at Fødevarestyrelsen kræver at importerede dyr skal have taget blodprøver hver måned i 12 måneder efter ankomsten. Dette krav, som er tiltænkt tamkvæg, er vanskeligt at opfylde, når der er tale om vilde dyr som Europæisk bison. Naturstyrelsen har søgt dispensation fra kravet, hvilket der er givet afslag på. Naturstyrelsen har klaget over afgørelsen.

9. Eventuelt

Næste møde afholdes mandag d. 9 februar 2026

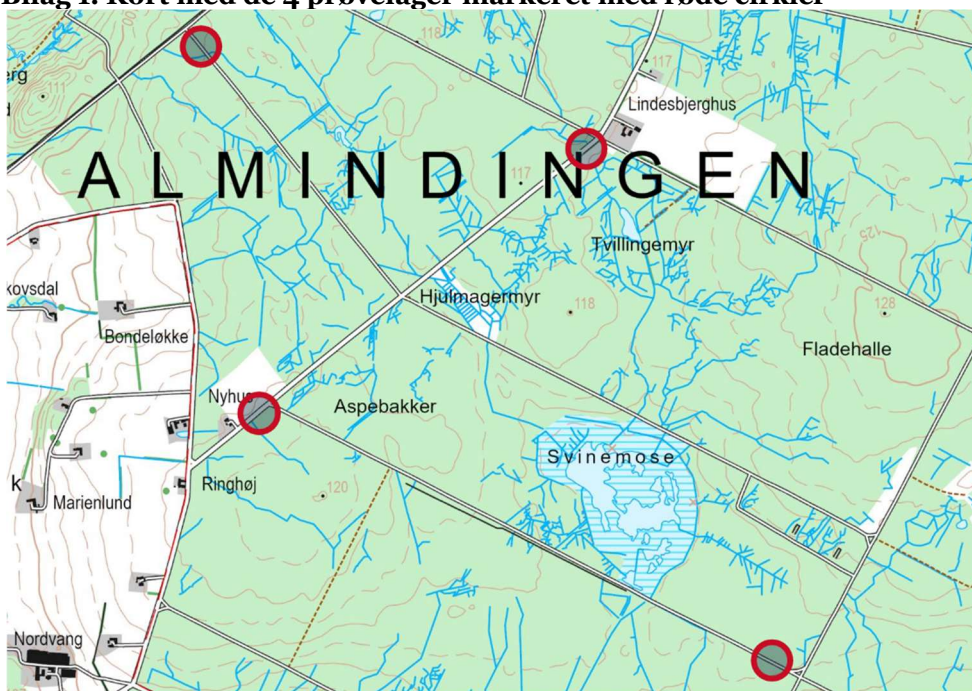
Bilag

Bilag 1. Placering af låger i bisonhegnet

Bilag 2. Opsamling på indtryk fra 6. bestyrelsesmøde og hvad vi tager med hjem fra Sverige og Naturstyrelsens landsdækkende formidlingskoncept

Bilag 3. Mødeplan for 2026 og 2027

Bilag 1. Kort med de 4 prøvelåger markeret med røde cirkler

Prøvelågerne testes frem til 31. januar.

Lågerne skal fungere så gående, cyklister, barnevogne og ryttere med hest skal kunne komme igennem. Muligvis kan også de smalle træningshestevogne passere.

Der er placeret rytterknægte på begge sider af alle 4 låger.

Læg mærke til om de står godt. Det har været lidt udfordrende nogen steder at placere dem pga. grøfter mv. og fordi de er blevet stjålet.

Stilåge ved Chr X's vej ved Lindesbjerghus

Stilåge ved Chr X's vej ved Nyhus

**Stilåge ved Prinsegemalens vej (den nordvestligste cirkel påkortet)
Klaplåge**

Stilåge som del af kørelåge på den sydøstlige del af Sdr Svinemosevej

Bilag 2.

Opsamling på indtryk fra 6. bestyrelsesmøde og hvad vi tager med hjem fra Sverige og Naturstyrelsens landsdækkende formidlingskoncept

Ankomstpunkt – besøgspladser

- anbefaling af ubemandet overskueligt udgangspunkt for besøget og overvejelser omkring hvordan dette kan spille sammen med NaturBornholm
- Involvere eksisterende restaurationer mv. vs at man kan købe kaffe ved indgangen
- Når der er bemanding spørger folk om alt mellem himmel og jord, så evt. personale skal være klædt godt på
- Formidling virker bedst, når der er mennesker involveret
- Ankomst skal markere og fokusere på det det handler om
-

Formidling

- Overvejelser af hvor meget der skal nytænkes og hvad der skal videreføres f.eks. udstillingen i Trinbrættet
- Kan vi bruge frivillige i formidlingen?
- Brug af enkle infotavler, afrivningkort og oversigtskort
- Fordybelse via materiale på nettet
- Tredimensionel kortmodel, der formidler landskabet
- Forandringer over tid skal anskueliggøres
- Illustrere hvad man kan finde i naturen – få noget at kigge efter
- Det skal både være for børn og voksne

Stier/Ruter

- Lave oplevelsesruter med punkter med oplevelser via QR koder, som vi kender det fra Musestien
- Lave temaruter

Naturstyrelsens landsdækkende formidlingskoncept som præsenteret af Naturstyrelsen på 4. bestyrelsesmøde

Landsdækkende formidlingskoncepter

Udpegning og opstart	Etablering	Åbning
• Projekthjemmeside: hjørnesten med alle milepæle, aktiviteter, borgerinddragelse • 2 timer – det skal du se	• Byggepladskommunikation - flex-skilte - højskilte - træstamme m illustrationer - explainer video og SoMe - folder Plads til alle arter • To timer, der skal du se	• Officiel åbning med minister, ordførere • Digital naturguide • Turfolder • Velkomstskilte • Natureventyr

Bilag 3. Bestyrelsens mødeplan 2026 og 2027

Møderne afholdes mandage i tidsrummet kl 15.00 til 17.30

Mødeplan 2026

8. møde - 9. februar

9. møde - 18. maj

10. møde - 31. august

11. møde - 26. oktober

Mødeplan 2027

12. møde - 25. januar

13. møde - 31. maj

14. møde - 30. august

15. møde - 1. november